

Богдана БОДНАР

ШЛЯХИ ДО ВЕРШИНИ

“Це так просто, як зачинити двері, виходячи з хати”, – мовила колись геббелівська Юдита*. А чи легко відчинити двері? Що чекає на нас у світі відчинених дверей, якщо легенько повернеш ключ? А ключ нам трапився магічний. “Поворот ключем”, здійснений Ніною Новоселицькою, впустив нас у світ Михайла Резніковича – народного артиста України, академіка Академії Мистецтв України, професора, лауреата Національної премії ім. Тараса Шевченка, художнього керівника Національного російського театру ім. Лесі Українки і – передовсім режисера, якого автор любить щиро, як справжній друг, і бачить усе не лише в рожевому світлі.

Ця книга написана, коли театр святкував 75-ліття своєї творчої діяльності. Вона стоїть у шерезі інших, написаних з нагоди цього ювілею: це три книги самого Михайла Резніковича “Театр часів”, “Життя театру”, “Обличчя часу”, Бориса Куріцина “На півдорозі до вершини”, Ростислава Коломійця “Момент істини”, а також “Є три епохи у спогадів” – книга про митців театру.

Однак у цьому контексті не загубилась невелика, однак містка книжечка Ніни Новоселицької, бо тут на читача чекає об’єктивний погляд, добрий і дуже екзистенційний; тут ґрунтовний аналіз кожного режисерського кроку висвітлений ще власним авторським баченням і побажан-

нями розвитку подій. Ніна Новоселицька – прониклива дослідниця, вона неначе пройшла й сама прожила творчий шлях Михайла Резніковича від перших його кроків в Київському театрі ім. Лесі Українки, куди він приїхав 25-річним юнаком, завершивши навчання у Ленінградському інституті театру, музики і кіно. Учень Георгія Товстоногова одразу ж привернув увагу Ніни Новоселицької, вона ще раніше добре знала його Вчителя.

Для режисерського дебюту Михайло Резнікович вибрав п’єсу чеського драматурга Мілана Кундери “Поворот ключа”. Щось у цій назві було містично-пророче, бо майже через 40 років Ніна Новоселицька взяла цю назву для заголовку свого есею про Михайла Резніковича. Есей має чітку побудову і складається з декількох розділів: “Пролог”, “Українська автура – виробнича тематика”, “Російська класика”, “Сучасники – герої режисера”, “На світових театральних широтах”, “Біля пульта”, “Замість епілога”.

98 *Геббель (Hebbel), Крістіан Фрідріх, німецький драматург, поет і прозаїк. “Юдита” (1840) – психологічна трагедія на біблійний сюжет.

Кожний розділ містить скупе, але дуже точне означення постановок режисера. Певні політичні обставини змушували його ставити публіцистичну драматургію, але, незважаючи на те, він завжди на перший план виводив морально-етичні проблеми. Автор есею віддає майстрові належне за його увагу до сучасної української драматургії. Ніну Новоселицьку цікавить не лише режисерський погляд, режисерське розкриття драматургії, її тривожить і болить акторська доля. Тому з'являється у розділах “маленький ліричний відступ”, де чується тривога автора за долю учня Михайла Резніковича – чудового актора Олега Ісаєва. Він тепер працює в театрі Романа Віктука, і, тому, на жаль, глядач не побачив Олега в ролі Моцарта у вимріяній Резніковичем виставі “Амадей” П. Шеффера.

У своєму ліричному відступі Ніна Новоселицька ділиться з читачем (і водночас з режисером!) своїми мріями: побачити на сцені театру пушкінську трагедію “Моцарт і Сальєрі” з Олегом Ісаєвим і Борисом Вознюком. А ще: “Камінний гість” О. Пушкіна та “Камінний господар” Лесі Українки, і щоб цей останній “завжди був на цій сцені, як програма, візитна картка, нетлінний рядок в афіші” [1].

Розділ “Російська класика” приверне увагу читача розповіддю про постановку “Безприданниці” О. Островського. У ній і про нездійсненні мрії, і скрупульозний аналіз робіт двох виконавиць ролі Лариси: Ади Роговцевої та Лариси Кадочникової. Зрештою, тут автор говорить не лише про головні ролі, але й про епізодичні, які в цій виставі були яскравими акцентами. І, звичайно, не оминула автор і сценографічного образу, створеного художником Давидом Боровським.

Окремою новелою в розділі є розповідь про виставу “Моє насмішувате щастя” Л. Малютіна, в основі якої – листування Антона Чехова. На думку автора “...сам епістолярний жанр продиктував постановникові та виконавцям цю скоряючу сповідальну ноту, яка чималого вартує. І справа не лише у сповідальності автора листа, призначеного для одної лише людини – адресата. До речі, для Резніковича, мені видається, дуже важливим було зберегти оте цютливе ставлення до чужого болю, почуттів, таємниць. Через те й народжувалось відчуття острова, на якому – герої; а ми, можливо, десь – на іншому березі? Але аж ніяк не біля замкової дірки – пізнаємо, а не спостерігаємо, намагаємось зрозуміти, а не вивідати. Сенс у результаті – народження – диво – пізнання, співпережиття і, якщо це можливо, ще більшої любові до Чехова” [2].

Розділ “Сучасники – герої режисера” присвячений виставі, яка, на думку Н. Новоселицької, була етапною для театру. Це – “104 сторінки про кохання”.

Автор, яка бачила не одну постановку цієї п'єси Е. Радзинського, пише: “... лише тут, мені видається, була точно вгадана еволюція образу. Талановитий професіонал, Євдокімов – Мажуга був спершу вразливим з погляду людського багатства, альтруїзму, сказав би. І навіть не любов Наташі, а любов до Наташі пробуджувала його душу. Знайшовши себе, він втрачав кохану – так, наче Наташа заплатила життям за його самовіднайден-

ня. Лише в Києві так зрозуміли Радзинського. Лише Резнікович...” [3]

У розділі “На світових театральних широтах” Ніна Новоселицька розповідає також про ті твори зарубіжної літератури, які посідають чільне місце в театральній практиці Михайла Резніковича. Для кожної вистави автор знаходить відповідне образне слово, і перед читачем оживає вистава, якої він, може, й не бачив, а якщо хтось бачив колись, то повертається до тієї театральної миті і порівнює свої відчуття з відчуттями автора есею.

Окремою темою для Ніни Новоселицької, яка всі роки своєї творчої діяльності віддала Українському радію, є співпраця з Михайлом Резніковичем. Про цю цікаву сторінку творчості автора й режисера читач може прочитати в розділі “Біля пульта”. І навіть більше – співпраця оживає в аудіокасеті, яка додається до книги й робить її справді унікальною.

Отже, гортаючи сторінки цієї невеличкої книжки, зовні такої схожої на учнівський зошит, оглядаючи фотографії, ви можете тихенько увімкнути запис і вслухатись у голоси акторів. В аудіокасеті репрезентовано фрагменти вистав, про які йдеться в “Повороті ключа”. Щира й професійно точна оцінка автора допоможе вам створити в своїй уяві вистави, які вам не вдалось побачити на кону. Замість епілога Ніна Новоселицька нагадає нам про чарівний ключ, який так легко повертається в руках Майстра, який ані разу в Києві не зрадив його. Ключ цей кличе нас разом з автором і режисером у чудову театральну державу, “завжди несподівану, обітованну” [4].

Маленький зшиток Ніни Новоселицької знайде свого вдячного читача і серед екстатичних глядачів, і серед професіоналів. Якщо ви любите театр і хочете мати гарного інтелегентного співрозмовника, вам варто прочитати есеї Ніни Новоселицької “Поворот ключа. Конкретно про неконкретне, або Штрихи до портрета Михайла Резніковича”, – це ключ, який простягає нам автор з надією, що ми будемо вдячними гостями у світі творця театру.

Прикро, що на сторінках книги не зазначено, що вийшла вона у видавництві “Альтерпрес” (Київ), яке чомусь не вважало за потрібне себе назвати, написати анотацію до видання і вказати колектив творців книги. Правда, це не завадило їй знайти свого читача.

1. Ніна Новоселицька. Поворот ключа. Конкретно о неконкретном или штрихи к портрету Михаила Резниковича. – С. 7 (тут і далі переклад з російської авторки статті).

2. Там само. – С. 33

3. Там само. – С. 17

4. Там само. – С. 35